

adviseurs in
ruimtelijke
ontwikkeling

Nader onderzoek Wet natuurbescherming

Den Ham, De Smithoek

Gemeente Twenterand

Datum: 15 juli 2021

Projectnummer: 190556.01

INHOUD

1	Inleiding	3
1.1	Aanleiding	3
1.2	Plangebied	3
1.3	Kwaliteitsborging	5
1.4	Definitie product	6
2	Wettelijk kader	7
2.1	Verboden en zorgplicht	7
2.2	Opzetvereiste	8
2.3	Vrijstelling, gedragscodes en ontheffing	8
3	Ecologie van de egel	10
4	Onderzoekmethodiek	11
5	Resultaten	13
6	Conclusie en advies	15
6.1	Ontheffing Wet natuurbescherming nodig?	15
6.2	Ontheffing aanvragen	15
6.3	Mitigerende maatregelen	15
6.4	Broedperiode en zorgplicht	16
6.5	Vervolgstappen	16

Geraadpleegde literatuur

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Aan de Smitstraat in Den Ham bevindt zich een grasveld met een bomenrij, ingesloten door bebouwing. De initiatiefnemer is voornemens om op dit terrein nieuwbouw te realiseren. Hiervoor zal een deel van het groen verwijderd worden.

Bij alle ruimtelijke ingrepen moet rekening gehouden worden met de aanwezige natuurwaarden in en om het plangebied. Er dient daarom vanuit de ecologie onderzocht te worden of met de ruimtelijke ontwikkelingen die het plan toestaat sprake is van overtreding van de geldende natuurwet- en regelgeving. In dit kader is reeds een quick scan natuur uitgevoerd (BügelHajema, 2020). Uit deze quick scan blijkt dat op voorhand de aanwezigheid van nest- en rustplaatsen van de egel niet kan worden uitgesloten. Voorliggende rapportage zet de bevindingen van het nader onderzoek naar deze soort uiteen.

Het doel van het hierna beschreven onderzoek is om de aan- of afwezigheid aan te tonen van de egel en om vast te stellen wat de functies van het plangebied en het omliggende terrein voor deze soort zijn. Uiteindelijk wordt op basis van deze bevindingen een advies uitgebracht over de wettelijke consequenties hiervan en eventuele vervolgstappen die noodzakelijk zijn.

1.2 Plangebied

1.2.1 Huidige situatie

Het plangebied betreft een grasland ingesloten door bebouwing tussen de Smitstraat en Grotestraat in Den Ham. Aan de noordoostzijde grenst het plangebied aan de tuin van de Hervormde kerk, in het oosten aan woonhuizen en het Hervormd Centrum.

In het noordwesten van het plangebied ligt een strook opgaande beplanting. Daarnaast is opgaande beplanting aanwezig langs de inrit bij Smitstraat 8 en in de tuin van de kerk. In het plangebied ontbreekt oppervlaktewater. Navolgende afbeeldingen geven de globale ligging van het projectgebied weer.

Topografische kaart met de globale ligging van het projectgebied (rood omkaderd). Bron: PDOK. Bewerking: SAB.

Luchtfoto met de globale ligging van het projectgebied (rood omkaderd). Bron: PDOK. Bewerking: SAB.

1.2.2 Toekomstige situatie

In de toekomstige situatie zal nieuwbouw op het plangebied gerealiseerd zijn. In totaal zullen 10 nieuwe woningen gerealiseerd worden. Het terrein zal een groen en landelijk karakter krijgen. De groenstrook in het noordwesten van het gebied zal ten minste deels behouden blijven. De woningen zullen vrijstaande woningen en patio-woningen worden met ruimte voor siertuinen. In het centrale groen worden heggen gerealiseerd. Onderstaande afbeelding geeft het huidige stedenbouwkundig plan voor de voorgenomen plannen.

Stedenbouwkundig plan voor de voorgenomen ontwikkeling (bron: SAB).

1.3 Kwaliteitsborging

Kwaliteit van het ecologisch onderzoek en het geleverde product staat bij SAB hoog in het vaandel. Mede daarom zijn wij aangesloten bij het Netwerk Groene Bureaus (NGB); de brancheorganisatie voor groene adviesbureaus. Om te allen tijde aan onze standaard te voldoen, hanteren wij de volgende werkwijze:

- Het onderzoek wordt uitgevoerd conform geldige onderzoeksprotocollen, zoals het vleermuisprotocol (2021), de kennisdocumenten van BIJ12 (2017) en de soortinventarisatieprotocollen van het NGB (2017).
- Het afwijken van de protocollen vindt enkel plaats indien dit ecologisch goed te onderbouwen en te rechtvaardigen is.
- Het onderzoek wordt enkel uitgevoerd door deskundigen op het gebied van de betreffende soorten. Ecologen in opleiding tot deskundige zijn tijdens veldonderzoek altijd onder begeleiding van een deskundige. Onder een ecologisch deskundige verstaan we iemand met aantoonbare ervaring en kennis op het gebied van soortspecifieke ecologie en die voldoet aan één of meerdere van onderstaande punten (www.rvo.nl):
 - 1 Hij/zij heeft een afgeronde hbo- of universitaire opleiding, met als zwaartepunt (Nederlandse) ecologie;
 - 2 Hij/zij heeft een afgeronde mbo-opleiding, met als zwaartepunt de Wet natuurbescherming, soortenherkenning en zorgvuldig handelen ten opzichte van die soorten;

- 3 Hij/zij is werkzaam voor een ecologisch adviesbureau, zoals een bureau dat is aangesloten bij het Netwerk Groene Bureaus;
 - 4 Hij/zij zet zich aantoonbaar actief in op het gebied van de soortenbescherming en is werkzaam of aangesloten bij de volgende Nederlandse organisaties: Zoogdiervereniging, RAVON, Stichting Das en Boom, Vogelbescherming Nederland, Vlinderstichting, Natuurhistorisch Genootschap, KNNV, NJN, IVN, EIS Nederland, FLORON, SOVON, STONE, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, De Landschappen en Stichting Beheer Natuur en Landelijk gebied;
 - 5 Hij/zij zet zich aantoonbaar actief in op het gebied van de monitoring en/of bescherming van de Nederlandse natuur.
- Nadat het eerste conceptrapport gereed is, beoordeelt een collega het rapport op inhoud en vorm. De auteur verwerkt de geplaatste opmerkingen of bespreekt deze met de beoordelaar om zo tot een eensluidend advies te komen.

1.4 Definitie product

Het product wat in deze rapportage geleverd wordt is een “nader onderzoek beschermde soorten” conform de begrippenlijst van het Netwerk Groene Bureaus (NGB 2020) en omvat daarmee alle eisen die het NGB aan dit product stelt.

2 Wettelijk kader

De bescherming van dier- en plantensoorten is geregeld in de Wet natuurbescherming (wetten.overheid.nl). De artikelen waarin in dit hoofdstuk naar wordt verwezen, komen allen uit deze wet.

2.1 Verboden en zorgplicht

Voor een aantal soorten is door middel van verboden een beschermingsregime opgenomen. Er is een apart beschermingsregime voor vogelrichtlijnsoorten (artikelen 3.1 tot en met 3.4), voor habitatrichtlijnsoorten (artikelen 3.5 tot en met 3.9) en voor andere soorten (artikelen 3.10 en 3.11).

Naast de beschermde dier- en plantensoorten geldt op basis van artikel 1.11 van de Wet natuurbescherming voor al de in het wild levende soorten ook een zorgplicht. Iedereen dient voldoende zorg in acht te nemen voor deze soorten en hun directe leefomgeving. Dit houdt onder meer in dat men negatieve gevolgen voor aanwezige soorten zo veel mogelijk beperkt door het nemen van alle maatregelen die redelijkerwijs kunnen worden verwacht.

2.1.1 *Vogelrichtlijnsoorten*

Voor ruimtelijke ingrepen zijn de volgende verboden relevant, zoals vermeld in artikel 3.1: het is verboden om van nature in Nederland in het wild levende vogels opzettelijk te doden of te vangen, het is verboden opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren van deze soorten te beschadigen of te vernielen of nesten van vogels weg te nemen. Ook is het verboden deze soorten opzettelijk te storen wanneer dit van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de soort.

De verboden in de wet zorgen voor een goede bescherming van nesten van alle in het wild levende vogelsoorten tijdens het broedseizoen. Globaal loopt het broedseizoen van half maart tot half augustus, maar ook de nesten van broedende vogels buiten deze periode zijn beschermd. Daarnaast zijn van een aantal vogelsoorten de nesten jaarrond beschermd, dus ook als ze niet als broedlocatie worden gebruikt. Het betreft dan over het algemeen soorten die hun nest het gehele jaar als verblijfplaats gebruiken of soorten die niet of nauwelijks in staat zijn om een eigen nest te bouwen.

2.1.2 *Habitatrichtlijnsoorten*

Voor ruimtelijke ingrepen zijn de volgende verboden relevant, zoals vermeld in artikel 3.5: het is verboden om soorten van de Habitatrichtlijn en van de verdragen van Bonn en Bern, in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te doden, te vangen of te verstoren, om eieren opzettelijk te vernielen, om voortplantings- of rustplaatsen te beschadigen en om planten van de Habitatrichtlijn en van het verdrag van Bern opzettelijk te onwortelen of te vernielen.

2.1.3 Andere soorten

Naast de Vogelrichtlijnsoorten en de Habitatrichtlijnsoorten worden in de wet nog een aantal andere dier- en plantensoorten beschermd. Voor deze soorten zijn bij ruimtelijke ingrepen de volgende verboden relevant, zoals is weergegeven in artikel 3.10: het is verboden de beschermde diersoorten opzettelijk te doden of te vangen en om de vaste voortplantings- of rustplaatsen te beschadigen en het is verboden om de beschermde plantensoorten opzettelijk te plukken, onwortelen of te vernielen.

2.2 Opzetvereiste

Bij veel van de hierboven genoemde verboden is er sprake van een opzetvereiste. Zo is het verboden om vogelnesten *opzettelijk* te beschadigen. In de wet wordt bij deze opzet uitgegaan van 'voorwaardelijke opzet'. Bij voorwaardelijke opzet is men zich bij het handelen bewust van de mogelijke negatieve consequenties, terwijl men de handeling toch uitvoert (Europese Commissie, 2007). Een voorbeeld van voorwaardelijke opzet is iemand die in het voorjaar een boom omzaagt en daarbij 'per ongeluk' een vogelnest beschadigt. De persoon had niet de opzet dit nest te beschadigen. Maar in de broedtijd van vogels is er wel een aanzienlijke kans dat er in een boom een vogel nestelt. Er kan daarom toch sprake zijn van opzettelijke beschadiging van het nest; voorwaardelijke opzet.

2.3 Vrijstelling, gedragscodes en ontheffing

Provinciale Staten kunnen in een verordening een vrijstelling verlenen van de bovenstaande verboden (artikel 3.10, lid 2). De provincie Overijssel heeft besloten voor een aantal algemeen voorkomende zoogdiersoorten en amfibieën een vrijstelling te verlenen, voor handelingen die men verricht in het kader van ruimtelijke inrichting en ontwikkeling en voor handelingen in het kader van bestendig beheer en onderhoud. Het betreft de soorten aardmuis, bosmuis, dwergmuis, dwergspitsmuis, gewone bosspitsmuis, haas, huisspitsmuis, konijn, ondergrondse woelmuis, ree, rosse woelmuis, tweekleurige bosspitsmuis, veldmuis, vos, woelrat, bruine kikker, gewone pad, kleine watersalamander, meerkikker en middelste groene kikker.

Daarnaast zijn de in paragraaf 2.1.1 beschreven verboden niet van toepassing op handelingen die men uitvoert in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling of bestendig beheer en onderhoud, wanneer men die handelingen uitvoert conform een goedgekeurde gedragscode (artikel 3.31). Gedragscodes kunnen daarbij zowel gebruikt worden voor de omgang met de Vogelrichtlijnsoorten, de Habitatrichtlijnsoorten als de andere beschermde soorten. Wel geldt voor de Vogelrichtlijnsoorten en de Habitatrichtlijnsoorten de aanvullende eis dat de handelingen die men uitvoert een wettelijk belang dienen uit de Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn (artikel 3.31, lid 1 onder d). Het gaat dan onder meer om handelingen in het belang van de volksgezondheid, openbare veiligheid of ter bescherming van flora en fauna.

Tot slot kunnen Gedeputeerde Staten, wanneer er geen andere bevredigende oplossing bestaat, onder bepaalde voorwaarde een ontheffing verlenen van de verboden (artikel 3.8 lid 1 en artikel 3.10 lid 2). Ook hierbij geldt voor vogelrichtlijnsoorten en ha-

bitatrictlijnsoorten dat aan de handelingen die men verricht een wettelijk belang van de Vogelrichtlijn respectievelijk de Habitatrichtlijn ten grondslag dient te liggen (artikel 3.8 lid 5). Voor de andere beschermde soorten zijn, naast deze wettelijke belangen, ook nog aanvullende belangen geldig (artikel 3.10 lid 2).

3 Ecologie van de egel

Egels komen in Nederland op veel verschillende plekken voor. Tuinen, bosranden, struweel en loofbos zijn goede leefgebieden. Ook in steden waar voldoende groen en schuilplaatsen zijn kunnen egels voorkomen (zoogdiervereniging.nl). Egels zijn 's nachts actief en houden zich overdag op in nesten van bijvoorbeeld bladeren of mos. Deze nesten bevinden zich bijvoorbeeld onder struiken, in dichte hagen, in compost-holen, in konijnenholen of in holtes in bomen. In de zomer kunnen ze ook op kale grond onder struikgewas slapen. Een deel van het jaar, van november/december tot april/mei, zijn egels in winterslaap. Hun winternesten maken ze meestal in de grond maar ook in een gebouw of in een takken- of composthoop. Egels eten vooral dierlijk voedsel, zoals kevers, rupsen, oorwormen, slakken, regenwormen, kleine zoogdieren of eieren. In het najaar eten ze ook wel vruchten en paddenstoelen (zoogdiervereniging.nl, Veldman en Troost 2019).

4 Onderzoeksmethodiek

Het doel van dit onderzoek is om te bepalen of essentieel leefgebied van de egel in het onderzoeksgebied aanwezig is. Voor deze soort zijn de geschikte delen van het gehele onderzoeksgebied onderzocht. Het onderzoek is grotendeels uitgevoerd conform de handreiking Soortenbescherming in Overijssel (2019). Om de aanwezigheid van de egel vast te stellen kunnen verschillende methoden gebruikt worden. Voor de egel geldt dat zowel de zogenaamde struikrover als de cameraval geschikte methodes zijn. Voor dit onderzoek is het gebruik van de struikrover dus een effectieve methode.

Volgens de handreiking Soortenbescherming in Overijssel wordt aangeraden om de aanwezigheid van deze soorten altijd met verschillende methoden te onderzoeken. In dit geval is hiervan afgeweken. Het plangebied bevindt zich in stedelijk gebied, waardoor de kans op het kapotmaken of stelen van onderzoeksopstellingen relatief groot is. Andere methodes dan de struikrover konden in dit geval ook niet volledig uit het zicht geplaatst worden. Tenslotte is het plangebied relatief klein, waardoor het toepassen van meerdere onderzoeksmethodes een kleine meerwaarde heeft. Aangezien het toepassen van de struikrover voor alle te onderzoeken soorten een effectieve methode is, is alsnog sprake van een kwalitatief goed onderzoek.

Struikrover

De struikrover is een wildcamera die in een schuin afgesneden pvc buis is gemonteerd. Aan de ingang van de buis wordt een lokmiddel, zoals een blikje sardines op olie, geplaatst. De camera wordt op fotostand gezet, waarbij het twee foto's per opname maakt. De struikrovers dienen op een geschikte locatie geplaatst te worden; op een beschutte, afgelegen plek. De struikrover wordt minimaal drie weken in het onderzoeksgebied geplaatst, in de actieve periode van de egel van april tot en met augustus.

Op 14 juni 2021 zijn twee struikrovers in het onderzoeksgebied geplaatst. De locaties van deze vallen zijn weergegeven op navolgende afbeelding. Hierbij is gekeken naar geschikte plekken in struweel. De struikrover is na ruim drie weken, op 8 juli 2021, uit het onderzoeksgebied verwijderd. Hiermee is een goed beeld verkregen van de aanwezigheid van de egel in het onderzoeksgebied. De verkregen foto's zijn onderzocht op de aanwezigheid van de egel en eventuele andere bijzonderheden.

Kaart met daarop aangegeven het plangebied en de locatie van de cameravallen (gele sterren).

5 Resultaten

Er zijn in totaal circa 8.500 foto's gemaakt met de wildcamera's. De egel is tijdens het onderzoek op elke dag dat de camera's in het veld hebben gestaan ten minste één keer waargenomen. Voornamelijk op de oostelijke camera is de egel zeer regelmatig gezien. Dit betekent dat het plangebied deel uitmaakt van het primair leefgebied van de egel. Het grasveld zelf biedt weinig leefgebied aan de egel, maar de groenstrook aan de noordwestkant van het plangebied is essentieel voor de egel en zal ook vaste rust- en verblijfplaatsen bevatten.

Naast de egel zijn voornamelijk veel foto's gemaakt van de huismuis, de veldmuis en de huisspitsmuis. Deze soorten staan op de uitzonderingslijst van de provincie Overijssel en zijn niet ontheffingsplichtig. Verder is eenmalig een steenmarter vastgelegd op de camera. Vanwege het feit dat de steenmarter slechts één keer is gezien kan redelijkerwijs aangenomen worden dat het plangebied geen essentieel leefgebied voor de steenmarter is en slechts incidenteel bezocht wordt. Onderstaand zijn een aantal foto's van de wildcamera's te zien.

Foto van de egel.

Foto van de egel.

Foto van de steenmarter.

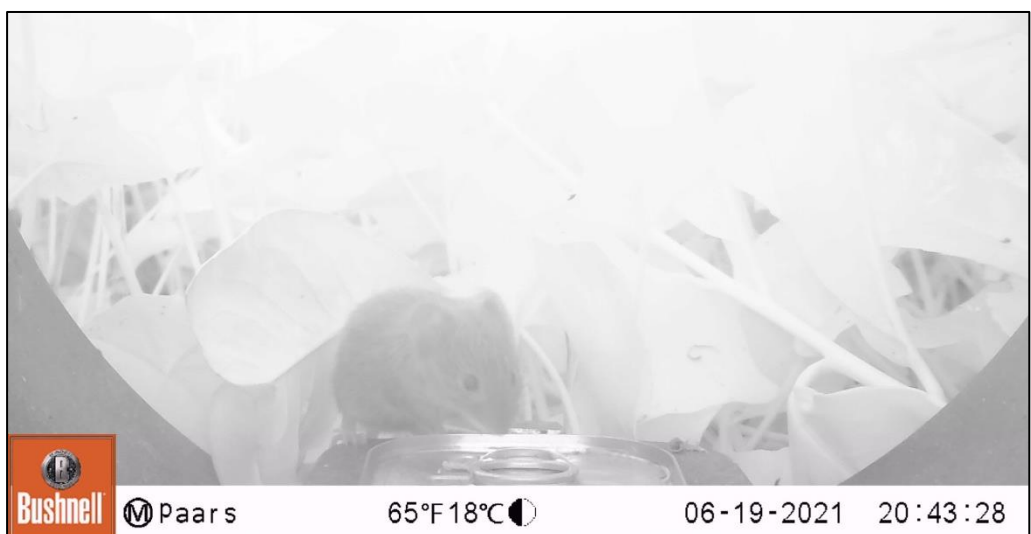

Foto van de huismuis.

6 Conclusie en advies

6.1 Ontheffing Wet natuurbescherming nodig?

In het plangebied is onderzoek verricht naar de aanwezigheid van essentiële elementen van de egel. Het is aangetoond dat in het noordwesten van het plangebied essentieel leefgebied van de egel aanwezig is. De ontheffingsplicht is echter volledig afhankelijk van de inhoud van de voorgenomen plannen. Indien de groenstrook in het noordwesten van het plangebied behouden kan blijven, gaat er geen essentieel leefgebied verloren. In de uiteindelijke situatie zal het plangebied ook wederom geschikt zijn voor de egel vanwege de aanwezigheid van voldoende groen en de verschillende hagen die gerealiseerd worden. Indien echter eerst al het groen in het noordwesten verwijderd wordt om de plannen te kunnen realiseren, zal er essentieel leefgebied en vaste rust- en verblijfplaatsen verloren gaan. Ook is kans aanwezig op het verwonden of doden van egels bij de werkzaamheden. In dat geval is sprake van overtreding van de Wet natuurbescherming. Om de werkzaamheden toch door te laten gaan is een ontheffing Wet natuurbescherming nodig in combinatie met het treffen van mitigerende maatregelen. Indien de groenstrook in het noordwesten behouden kan blijven is een ontheffing Wet natuurbescherming niet noodzakelijk. Onafhankelijk van de ontheffingsplicht dient wel te allen tijde rekening gehouden te worden met broedende vogels en de zorgplicht. .

6.2 Ontheffing aanvragen

Het uitvoeren van ruimtelijke ingrepen waarbij beschermde soorten (zoals de egel) worden verstoord is wettelijk gezien mogelijk als men in het bezit is van een ontheffing Wet natuurbescherming. Een dergelijke ontheffing dient voor dit project aangevraagd te worden bij de Provincie Overijssel.

Bij het indienen van een aanvraag ontheffing Wet natuurbescherming dient een projectplan te worden opgesteld. In dit plan wordt onder andere de verspreiding van de betreffende beschermde soort in het plangebied verwoord alsmede het (wettelijk) belang van de ingreep onderbouwd. Daarnaast dient een uitgebreide alternatievenafweging plaats te vinden over waarom de verstoring van vaste rust- en verblijfplaatsen niet is te voorkomen.

Een ontheffing wordt enkel verleend als voldoende mitigerende maatregelen worden getroffen om zoveel mogelijk schade aan de egel te voorkomen. Daarnaast dient te allen tijde rekening gehouden te worden met alle broedende vogels en de zorgplicht.

6.3 Mitigerende maatregelen

Voor de egel dienen locaties ingericht te worden welke aansluiten bij het habitat. Deze locaties moeten bereikbaar zijn voor de egel, waardoor deze hier naar toe kan migreren. Hierna worden de gronden in het plangebied ongeschikt gemaakt, waarbij wordt gewerkt in één richting. Hierdoor heeft de egel de mogelijkheid om weg te vluchten van de werkzaamheden, zonder in het nauw te worden gedreven. Hierbij moet er wel

rekening gehouden worden dat de kant waar niet gewerkt wordt, voldoende dekking biedt voor de egel om te ontsnappen. Als vervolgens de gronden egelvrij zijn verklaard door een ecooloog, kunnen de geplande ruimtelijke ingrepen plaatsvinden. Tenslotte worden nieuwe permanente voorzieningen in de nieuwbouwwijk gerealiseerd. Zoals eerder genoemd is dit alleen noodzakelijk als de groenstrook in het noordwesten van het plangebied niet behouden kan blijven.

6.4 Broedperiode en zorgplicht

De zorgplicht van de Wet natuurbescherming is altijd van toepassing. Iedereen moet voldoende zorg in acht nemen voor alle in het wild levende dieren, planten en hun leefomgeving. Dit kan bijvoorbeeld door de werkzaamheden te verrichten buiten kwetsbare periodes (het voortplantings- en winterslaapseizoen). Ook kan er gefaseerd worden gewerkt om dieren de kans te geven om te vluchten.

Verder kunnen bij (de start van) werkzaamheden in de broedperiode, broedende vogels worden verstoord, of hun nesten worden aangetast. Als dit leidt tot aantasting van de gunstige staat van instandhouding van deze vogelsoort, is een dergelijk nest strikt beschermd volgens de Wet natuurbescherming. De broedperiode loopt globaal van half maart tot half augustus. Er is hiervoor geen vrijstelling te verkrijgen in het kader van de Wet natuurbescherming. Wij adviseren daarom om de werkzaamheden buiten de broedperiode te starten.

6.5 Vervolgstappen

- Aanvragen ontheffing Wet natuurbescherming indien groenstrook verloren gaat;
- Tref tijdig voldoende mitigerende maatregelen;
- Houd rekening met broedende vogels;
- Houd rekening met de zorgplicht.

Geraadpleegde literatuur

BügelHajema, 2020. Beknopte natuurtoets Smithoek, Den Ham.

Ministerie EZLI. 2012. Memorie van toelichting bij Wet natuurbescherming. Kamerstuk.

Ministerie EZ. 2015. Memorie van antwoord bij Wet natuurbescherming. Kamerstuk Eerste Kamer der Staten-Generaal.

Netwerk Groene Bureaus, Definitielijst Netwerk Groene Bureaus 2020, 16 januari 2020.

Veldman, J. Troost, C. 2019. Soortenbescherming in Overijssel. Bunzing, egel, hermelijn en wezel. Provincie Overijssel.

Websites:

www.bij12.nl

www.ndff.nl

www.noord-holland.nl

www.rijksoverheid.nl

www.sovon.nl

www.vleermuizenindestad.nl

www.vogelbescherming.nl

www.wetten.nl

www.zoogdiervereniging.nl